

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1086

מסכת שבת ט' - ט"ו ♦ דמאי א', ד' - ב', ד'

בס"ד, י"ט אדר תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ הצמדת פתק "שבת קודש"
- ♦ מנורה שאפשר לכוון את עצמת תאורתה
- ♦ שימוש בגנרטור בשבת קודש
- ♦ קריאה בליל שבת לאור נרות שעווה - מותרת?

♦ שימוש במנורת חשמל בשבת קודש

- ♦ מדוע בתי הכנסת בזמננו אינם גורדי שחקים?
- ♦ בניין שהוסב לבית כנסת
- ♦ מחלוקת הראשונים על אודות חשיבות הגגות
- ♦ איסורים דרבנן בכרמלית, שגם היא מדרבנן

דבר העורך

זאת כרטיסייתי

הוא צעד כמו כולם אל בית המדרש, בשעת בין הערביים, לאחר סיום העבודה.

חליפה מהודרת, עט מוכסף, תיק עסקים אחוז בידו האחת וגמרא מסכת שבת בידו השנייה.

מגיד השיעור קיבל את פני המצטרף החדש בחביבות, שאלו לשמו ולמקום מגוריו, איחל לו כי יזכה להתחיל ולסיים מסכתות רבות והשיעור התחיל.

"אני אוהזים בדף..."

השיעור קלח מפיו של מגיד השיעור, ועם סיומו הבחין כי המצטרף החדש שולף את ארנקו, מוציא ממנו פיסת נייר קטנה ומניח אותה כסימנייה בין דפי הגמרא. מגיד השיעור אימץ את עיניו ונוכח לדעת כי הלה משתמש בפתקית הקטנה המונפקת על ידי נהג האוטובוס כקבלה על תשלום נסיעה.

- **כבודו**, הנה לך סימנייה מהודרת של "מאורות הדף היומי", נוחה יותר ועמידה בהרבה.

- **תודה** על המחשבה, אבל אני מעדיף להשתמש דווקא בכרטיסון הקטן. רוצה לדעת מדוע? בבקשה, מגיע לך, אתה הרי מלמד אותי תורה, כדאי שתדע איך הגעתי לכאן.

זה שנים רבות לא נסעתי בתחבורה הציבורית. משום מה, לפני ימים אחדים נחה עלי הרוח ושינתי מנוהגי. בפני עמדה נסיעה ארוכה, והחלטתי לנסות את האוטובוס, ותוך כדי הנסיעה להתכונן לשיבת העסקים בה עמדותי להשתתף.

האוטובוס עצר, עליתי, הושטתי לנהג שטר כסף, מניין לי לדעת את מחיר הנסיעה, ובעודי תר בעיני

◀

דף יא/א כל עיר שגגותיה גבוהין מבית הכנסת לסוף חרבה

מדוע בתי הכנסת בזמננו אינם גורדי שחקים?

בגמרתנו אנו למדים, כי עיר שגגות בתיה גבוהים מגג בית הכנסת, לא תיכון - "לסוף חרבה". לאור זאת פוסק ה"שולחן ערוך" (או"ח סי' ק"ג סעי' ב'): "אין בונין בית הכנסת אלא בגובהה של עיר, ומגביהין אותו עד שיהיה גבוה מכל בתי העיר...". מלשונו של ה"שולחן ערוך" - "בגובהה של עיר", אשר מקורו בתוספתא (מגילה פ"ג), אנו למדים, כי הלכה זו מתייחסת הן לגובהו העצמי של הבניין, והן לכך שיש למקמו במקום הגבוה ביותר בעיר.

ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ד) מגיב על אתר: "יש מקומות שאין נזהרין בזה, וכתבו האחרונים שהטעם, דכיון שיש שם הרבה בתי עובדי גילולים שגבוהים מבית הכנסת, אם כן, בלאו הכי ליכא הכירא לבית הכנסת. ומכל מקום, ראוי לכתחילה ליזהר בזה, בכל כמה שאפשר, כי בגמרא החמירו מאד על זה".

המציאות אינה כן. להלן מספר אפשרויות ללימוד זכות במקרים מסויימים.

בניין שהוסב לבית כנסת: בעל "זכרון יהודה" (לגר"י גרינוולד זצ"ל, שו"ת ח"א סי' נ"ט) כותב, כי ניתן להקל בבניינים שהוסבו לבתי כנסת לאחר בנייתם, ולא נבנו מלכתחילה כדי לשמש לבית כנסת. במקרה זה אין הדבר נחשב זלזול בבית הכנסת.

שינויים בגובה פני הקרקע: המהרי"ע"ץ (מור וקציעה" או"ח שם) מצדד, כי כאשר בניין בית הכנסת גבוה בפני עצמו, וגגות אחרים מיתמרים מעל פניו, עקב שינויים בגובה פני הקרקע, אין בכך זילות בכבודו של בית הכנסת, אם בניין בית הכנסת מוקם באיזור הנמוך, עקב היותו המקום המועדף למגורים וסביבו מתרכזים רוב באי בית הכנסת, ואם ייבנוהו במקום הגבוה, הדבר יהווה טרחה לרוב הציבור.

די בבית כנסת אחד גבוה: ואילו האדמו"ר מגור זצ"ל, בעל ה"שפת אמת" (כאן) כותב, כי אין צורך שגגות כל בתי הכנסת שבעיר יהיו גבוהים מכל גגות בתי העיר, די בכך שאחד מבתי הכנסת גבוה יותר.

ראוי לציין, כי קיימת מחלוקת ראשונים בסיסית כיצד לפרש את דברי גמרתנו.

צעילוי נשמת

הודיה דבורה טרנר ז"ל

בת יבדלחט"א ר' דניאל הי"ו
נלב"ע כ"ג אדר תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה

צעילוי נשמת

הר"ד משה שמחה רובנר ז"ל

בן יבדלחט"א ר' דוד וזהבה הי"ו
נלב"ע כ"ג באדר ב' תשמ"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו הר"ד דוד ומרת זהבה רובנר שיחיזו - פתח תקוה

צעילוי נשמת

הרב ישכר זליג ז"ל

בן הרב אהרן פרנקל תאומים ז"ל
נלב"ע כ"א אדר תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו הר"ד חיים הי"ו - ירושלים

צעילוי נשמת

מרת רבקה (אריקה) יעקבסון ע"ה

ב"ר יהודה ז"ל נלב"ע י"ט באדר תשס"ד

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידו הר"ר אריה יהודה יעקבסון הי"ו

צעילוי נשמת

הר"ד מרדכי שלום לויטס ז"ל

ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ח באדר א'

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיזו

מחלוקת הראשונים על אודות חשיבות הגגות: לדעת ה"מאירי", לא נאמרה הגבלה זו אלא על בניית בתים גבוהים לצורך שררה וכבוד, לאמר, מגביהים את קומת הבניין לכבוד ולתפארת, אזי, אין לבנותו גבוה יותר מבית הכנסת. אולם, אם בונים בניין גבוה לצורך השתמשות בכל החלל, אין בכל כל פגיעה בכבודו של בית הכנסת, מפני שבניין זה אינו מכובד יותר מבניין בית הכנסת. לאור דעה זו, אין כל מניעה בבניית בניין רב קומות המנוצל למגורים. אמנם, בעל ה"כף החיים" (ס"ק כ"א) כותב, כי הפוסקים אינם מסכימים עם דעה זו.

ואילו ה"מרדכי" (אות רכ"ח) מביא בשם הסמ"ג בדיוק להיפך: "דוקא בימיהם שהיו משתמשים על הגגות", או אז יש צורך לבנות את בית הכנסת גבוה מהם, אך במקום שבו גגות הבתים אינם מוגבהים לצורך שימוש, אין כל עניין שגג בית הכנסת יאפיל בגובהו על פניהם.

דף י"ב/א ונ"ב ונ"ג ונ"ד ונ"ה ונ"ו ונ"ז ונ"ח ונ"ט ונ"י ונ"כ ונ"ל ונ"מ ונ"נ ונ"ס ונ"ט ונ"י ונ"כ ונ"ל ונ"מ ונ"נ ונ"ס

איסורים דרבנן בכרמלית, שגם היא מדרבנן

"ארבע רשויות לשבת, רשות היחיד, רשות הרבים וכרמלית ומקום פטור", כך נלמד בתחילת השבוע (א/ו).

נתמקד ב"כרמלית". "כרמלית" היא מקום שאינו מוגדר כרשות היחיד ולא כרשות הרבים, מפני שתנאים אחדים הדרושים להגדרת 'רשות הרבים' נעדרים ממנו, ובכל זאת התקינו חז"ל לנהוג בו כרשות הרבים, שלא לטלטל בו ארבע אמות ולא להעביר אליו חפצים מרשות היחיד, מפני שהוא דומה לרשות הרבים, ויש חשש שהשימוש בכרמלית יגרור אחריו שימוש ברשות הרבים, ואנשים יכשלו באיסורי תורה (עיי' רמב"ם הל' שבת פרק י"ד הל' יא).

בגמרתנו מבואר כי חכמים גזרו שאדם לא יעמוד בשבת ברשות היחיד ויטה את ראשו כדי לשתות ברשות הרבים, וכן להיפך, מחשש שהוא יעביר אליו את הכוס, יוציאנו מרשות לרשות, יניחנו, ויעבור על איסור תורה. מתוך כך התפתחה מחלוקת בין אב"י לרבא. אב"י טען, כי תקנה זו כוללת עמידה בכרמלית ושתיה ברשות היחיד, ולהיפך, ואילו רבא טען, והלכה כמותו, כי "אין גוזרים גזירה לגזירה", היינו: הכרמלית אינה אסורה אלא מדרבנן, וחכמים אינם מוסיפים גזירה על גזירתם.

מכאן ואילך נחלקו ראשונים אם על רשות הכרמלית אין חלות כל תקנות חכמים ואיסוריהם לגבי מלאכת הוצאה, כגון, איסור טלטול בבין השמשות, איסור טלטול פחות משיעור, ועוד. לדעת רבינו ישעיה דטראני (הובא בפסקי הרי"ד), אכן, כל תקנות חכמים לגבי איסורי טלטול והוצאה, אינן חלות על רשות כרמלית!

יחד עם ספר פסקי הרי"ד הודפס חיבורו של נכדו, ר' ישעיה האחרון, והוא חולק על סבו וטוען, כי לא בכל מקום ובכל תקנה רווח הכלל שאין גוזרים גזירה לגזירה. כך סובר גם רמב"ן ("תורת האדם" עמ' ע"ח, והובא בחידושי הרמב"ן השלם שבת צ"ד, ובר"ן שבת לה/ב ושם), המבחין בין שני סוגי איסורים מדרבנן. עלינו להבדיל, הוא אומר, בין גזירת חכמים, שהעומד ברשות אחת לא ישתה מים ברשות אחרת, לבין תקנות חכמים העוסקות בגוף מלאכת הוצאה. לאמר, העומד ברשות היחיד ושותה מים ברשות הרבים, אינו עושה כל מלאכה, הוא אינו מוציא מאומה, כל חששנו הוא שמא בעקבות השתייה הוא יגרר להוציא. אכן, תקנות מעין אלו אינן מתייחסות לכרמלית, מפני שהיא בעצמה אינה עומדת אלא מכח גזירת חכמים. ברם, תקנת חכמים העוסקות בגדרי מלאכת הוצאה, כאשר חכמים הרחיבו את איסור הוצאה וקבעו כי גם פעולה פלונית אסורה והיא נחשבת הוצאה, הרי שאין כל סיבה לכך שהדבר יהא מותר ב'כרמלית', שהרי חכמים קבעו כי פעולה זו גם היא בכלל איסור הוצאה (וכ"כ בריטב"א שם).

נשיאת תינוק ברחוב: חילוק זה בין סוגי תקנות חכמים נוגע הלכה למעשה לנשיאת תינוק בשבת בכרמלית. רובם ככולם של רחובות הערים של ימינו, אינם עומדים בתנאי 'רשות הרבים', לדעת רבים מן הפוסקים, אלא הם 'כרמלית'. והנה, לדעת רוב הראשונים, מן התורה, בשבת מותר לשאת ברשות הרבים אדם המסוגל להלך על רגליו, מפני ש"חי נושא את עצמו", ובכל זאת, חכמים גזרו כי אדם לא יישא בזרועותיו תינוק היודע לדדות ברגליו. השאלה המתבקשת היא: האם מותר לשאת תינוק ברחובות המוגדרים כ'כרמלית', שהרי אין גוזרים גזירה לגזירה.

הפוסקים קבעו כי אין להתיר את הדבר, מפני שחכמים כללו תקנה זו בתוך דיני 'הוצאה' וקבעו, כי המטלטל תינוק ברשות הרבים עובר על איסור הוצאה מדרבנן, ואין זו גזירה חיצונית גרידא (עיי' משנה ברורה" ס"י ש"ח ס"ק קנ"ד, וראה בגליון 340 מאמר "שבת קודש" מה שהובא מדברי הרמב"ם פרק כ"א הל' א').

דף י"א/א ולא יקרא לאור הנר

שימוש במנורת חשמל בשבת קודש

כאשר בא לעולם חידוש מרעיש בדמות מנורת הנפט, הוא גרר בעקבותיו דיון ענף בין הפוסקים, המותר הוא בשימוש בשבת, אם לאו, שהרי חז"ל תקנו שאין לקרוא בשבת לאור נר, שמא יטה הקורא את הנר כדי להטיב את האור, ונמצא עובר על איסור מבעיר בשבת.

אחר מקום ישיבה, קרא הנהג: אדוני! אתה שומע? - כן, בבקשה.

הוא העביר מבט חטוף על פני ושאל: וותיק או רגיל? - וותיק או רגיל?

חשתי פיק ברכיים. אני בן חמישים ושלוש, צעיר? לא כן?

סלח לי, שאלתי אותו ליתר בטחון, ותיק זה אדם בן שישים וחמש? הנהג הנהן בקוצר רוח, נו, וותיק או רגיל?

- רגיל, רגיל, אדוני. אף פעם לא אמרו לי שאני וותיק. התיישבתי על כסא פנוי, כבר לא היה איכפת לי היכן אני יושב, והמחשבות החלו להלום בראשי. אני שופע מרץ עלומים, כל מכרי יודעים זאת, אומרים זאת וחשים זאת על בשרם. את כל משימותי אני מבצע במהירות, בנחישות ובדייקנות. אני וותיק? אני? איזו מן הגדרה מעודנת לעובדה מחרידה, שרוב ימי חיי חלפו ואינם.

מחשבותיו לא נתנו לו מנוח. הוא ער לעובדה כי על ראשו מתחוללת מלחמה של ממש בין השחור לבין הלבן. הוא גם ידע היטב מי ינצח בסופו של דבר, מבין החיילים התשושים שיוותרו בחיים. זקנו המטופח לא נמלט מן המאבק העיקש. אבל "ותיק?" "ותיק???"

בהגיעו למקום הפגישה, היו מעייניו נתונים במקום אחר. מעולם לא העסיקהו מחשבות על אודות הזקנה. עתה באו הם אליו בלא שהזמינם. ותיק. הפגישה הסתיימה ללא תוצאות. הוא לא היה מרוכז, לא היה עם מי לדבר. בסיום הפגישה שאלו אחד ממכריו, קרה משהו? אתה זקוק לעזרה? הוא השיב תוך כדי הרהורים: אמור לי, בן כמה אני נראה? הלה פנה והלך לו, כשעל פניו הבעת חמלה.

אתה שומע?

חזרתי הביתה, ניגשתי לארון הספרים, התקרבת אל הש"ס המפואר שהוענק לי לפני שלושים שנה על ידי חותני שיחה, והתבוננת בו ממושכות. סיפור חיי היה מקופל בכרכי הש"ס המפואר. סיפור עצוב קמעא, שגם הצלחתי הפיננסית אינה מפיחה בו חדווה.

כריכותיהן של מספר מסכתות ישיבתיות היו משומשות. השכבה העליונה סדוקה, הצבע התקלף, הדפים מהוהים. למדו בהן. מספר כרכים נוספים בלטו בהקם לעומת הכרכים המשומשים, אך אלה עדיין היו שמורים היטב. לא למדתי בהם הרבה. התבוננתי בכרכי התלמוד, מסכת אחת ועוד מסכת אחת, רובן חדשות.

נכון, בין ידידי אני נחשב כאיש ספר. לעתים קרובות אני מעלה בפניהם רעיונות על פרשת השבוע, בשמחות אני מרתק את הקהל בדרשות בנויות היטב, אבל תכלס...

עתה ניצב הש"ס מול עיני ותבע את עלבונו: כבר אינך ילד! אמנם הנהג טעה, אולם הגעת לגיל שמסוגלים לטעות בך! מתי תספיק ללמוד את הש"ס?

בחודש טבת חגגתי עם כולם את סיום המחזור של לימוד הש"ס. באמת שמחתי, כל כך הרבה יהודים גמרו את הש"ס. אני? כמעט הצטרפתי, אבל לפני שהספקתי להעמיק חשוב, המשכתי להסחף בקצב החיים המהיר, הלוחץ, המשעבד, שהשתיק את נקיפות המצפון.

עד כאן. עד ה"ותיק או רגיל".

כאשר עמדתי מול הש"ס המבוויש, החלטתי: "ש"ס יקר שלי. אותך למדו אבי, סבי, וכל הדורות למעלה בקודש. עליך מסרו אבותי את נפשם ולעיתים גם את גופם. אליך התנכלו אומות רבות כח, אשר העלו אותך על המוקד פעם אחר פעם, ואתה שרדת בסבלנות עד אין קץ. אתה ממתין לי בארון הספרים שלי. שנה חולפת שנה באה, ואתה כאן, מחכה. ש"ס יקר שלי, הגיע זמן גאולתך.

אני כאן, מגיד שיעור יקר, בקביעות. אני סומך עליך שתוביל אותי בין משעולי התלמוד, תנחה אותי בסוגיות הגמרא, ותסביר לי את כל מה שצריך. בעוד שבע שנים, בעזרת ה' יתברך, אעמוד מול הש"ס שלי, הוא כבר יהיה "ותיק", אבל אני ארגיש שחיים חדשים מפכים בקרבי.

אתה מבין למה אני משתמש בכרטיסיה כסימניה? **מגיד** השיעור מחה דמעה שזלגה מעינו. ידו לא

הרפתה מן הסימנייה של "מאורות הדף היומי" - "תן אותה לבן שלך, שישתמש איתה בש"ס החדש שקיבל זה עתה מחותנתו. גם הוא מוזמן..."

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף י/א כל דיין שדן דין אמת לאמיתו

היכן היד נקיה...

מספרים על אחד מגדולי ישראל, שנקרא בהפתעה לביתו של שופט נכרי לשם עניין מסויים. הרב, במהרו אל השופט, שפך את קסת הדיו על גב ידו, וזו הושרחה מן הדין.

כאשר בא אל השופט רטן הלה: מדוע ידי הראבין מלוכלכות?

הפך הרב את ידיו, פשט את כפו, הצביע על תוך היד לעבר השופט - שהיה ידוע כרוף שוחד - ואמר: - כאן, נקיות הן...

דף י/א משיתעטפו הדיינים

לא להביט לצדדים

כתב הסבא מקלם זצ"ל: "...**טוב** לגדור שלא להביט אנה ואנה בעת הלימוד. ובאמת נכון זה, כי בדומה לזה בגמרא בשבת (כאן) כי על הדיינים שצריכים להתעטף כתב רש"י ז"ל שזה מחמת שלא יפנו אנה ואנה [ותהא דעתן מיושבת עליהן]..." (אור רש"י, ויקרא, שטט).

דף י/א מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה [לכן אין להאריך בתפילה]

התורה רק נשכרת מהאריכות בתפילה... בצעירותו היה גאון ישראל ה"חתם סופר" זצ"ל מאריך בתפילה. חבריו העירו לו כי "מסיר אזנו משמוע תורה - גם תפילתו תועבה". **ענה** להם:

הלא המאריך בתפילה מאריכים לו ימיו, ואם כן הלא התורה נשכרת בזמן החיים שיתווסף אחר כך; נמצא שאין התפילה על חשבון התורה כלל וכלל...

דף י/א כל דיין שדן דין אמת לאמיתו... כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית

יפה הוא מאריך ב"אחד"...

מספרים כי דיין שהיה חשוב בנטילת שוחד היה בקריאת שמע מאריך הרבה ב"אחד". אמרו עליו: יפה הוא מאריך, שכן על ידו הקב"ה "אחד" בבריאת העולם ואין לו שותפים...

דף י/ב לדעת כי אני ה' מקדשכם

רק לברי דעת

בחז"ל נאמר, "לא אמרתי אלא במי שיש בו דעת" (מכילתא). כלומר, מתנת השבת ניכרת רק למי שהוא בר דעת, אבל חרש רוחני או שוטה וקטן מסוג זה - אינם מבינים כלל במהותה של שבת.

בשם הבעל שם טוב זיע"א מובא משל לחרש רוחני: כבד שמיעה נקלע לאולם שמחות וזוהו בדבר משונה ביותר - קבוצת אנשים נותנים ידיים זה לזה ומקפצים! תמוה תמה על אלו הנראים ברי דעת ועושים שטויות שכאלו... לו אך היה שומע היה נוכח כי הם פשוט רוקדים... (שדה מרגליות).

דף י/ב שמתוך ששיבתה קרובה עונותיה מועטין

מדוע בא הצדיק מקומרו לזמושץ?

אביו של הגר"ש קלוגר זצ"ל היה רב בעיירה בשם קומרו. כאשר חלה נסע לזמושץ לדרוש ברופאים ושם נפטר.

המגיד מדובנא, ששימש כמגיד שם, בזמושץ, דרש אז ואמר: מעשה בכוחר משי שהיתה פרנסתו בעיירה מועטת. באו אליו ויעצו לו: עליך לעקור

החפץ חיים (ביאור הלכה סי' רע"ה סעי' א' ד"ה "לאור הנר") תמה: "ומעולם תמהתי על מה נוהגים כהיום רובא דאינשי להקל בזה לקרוא לאורם, הלא שייך בזה שמא יטה כדרכם בחול". מנורות נפט אלו תוכננו כך שאפשר להגביה את הפתילה ולהנמיכה באמצעות מוט, ועל ידי כך לשלוט על עצמת האור. לפיכך הוא חשש להתיר את השימוש במנורה זו בשבת, "שמא יטה". הוא מציע להזביק על הפתילה שלט מאיר עיניים: "שבת קודש היום, ואסור להטות", על המקום שבו מכוונים את עצמת התאורה, והדבר נחשב כ"שומר" [עיי"ש בכל דבריו].

הצמדת פתק "שבת קודש": לבסוף הוא מביא כי מצא בספר "מסגרת השולחן", שגדולי ישראל אחדים צידדו להתיר את השימוש במנורה זו מפני שהיא אינה נכללת בגזירת חז"ל מסיבה פשוטה. בעירת הנרות שבתקופת חז"ל לא היתה אחידה, ועקב כך מידי פעם היה על הקורא לאורם לטפל בהם כדי להטיב את אורם. לא כן מנורות אלו, המפיקות אור יציב וזהה במשך כל זמן בעירתן, ואילו בעת קיצן, כאשר חומר הבעירה עומד לכלות, לא יועיל כל נסיון להגביה את חוט הפתילה, מפני שהוא יהפוך מיד לאפר ולא תהא בו כל תועלת. לפיכך, הוא מסיק, כי ראוי למלא בערב שבת את מיכל הנפט ולהגביה את הפתילה כהרגלו בחול, שתפיק אור די הצורך. הוא מסיים, כי לכתחילה יש להצמיד פתק אל הפתילה: "שבת קודש", כדיעבד, אם לא עשה כן, אפשר להקל כדי למנוע ביטול תורה.

על צדדים נוספים בתקנת חכמים, אפשר ללמוד מן המשא ומתן בין הפוסקים לגבי מנורות החשמל. הכל מסכימים כי החששות הקיימים במנורת חשמל, אינם כלולים בתקנת חכמים. אמנם, הקורא עלול לטלטל את המנורה ממקום למקום, ולעבור על איסור מוקצה. הוא גם עלול, לכבות את המנורה לאחר הקריאה, חלילה, אך לא חששות אלו שימשו כבסיס לגזירת חכמים שלא לקרוא לאור הנר, ולפיכך אין בהם כדי למתוח את יריעת הגזירה גם על מנורות החשמל, כפי שעולה מדברי הביאור הלכה הנזכרים, כי תאורה שאין בה חשש שיטוה או יתקנוה או יגבירו את אורה, אינה נכללת בתקנת חכמים.

מנורה שאפשר לכוון את עצמת תאורתה: לימים הומצאה המנורה אשר אפשר להעצים ולהחליש את אורה ושוב פרח הנידון ויצץ ציץ, שהרי לפנינו "שמא יטה" פשוטו כמשמעו - האם לא בדיוק מפני מנורה שכזו חכמים חששו? טענו מספר תלמידי חכמים. כנגדם, טענו אחרים, כי כפי שהביאור הלכה מתיר את השימוש במנורת נפט, אשר אפשר להגביר את עצמתה, כך יש להתיר את השימוש במנורה חשמלית שאפשר להגביר את עצמתה, ובוודאי כאשר כוונה בערב שבת לעצמת האור שבו רגילים לקרוא (עיי' שמירת שבת כהלכתה פרק י"ג אות ל"ב, וע"ע מה שדנו בזה בשו"ת התעוררות לתשובה, או"ח סי' תרע"ג, שו"ת פני מבין או"ח סי' נ"ז ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ב קו"א או"ח סי' ד').

מעניין לציין, כי בשם החזון איש זצ"ל מוסרים (דינים והנהגות פ"ט סי"ב), כי הוא העלה טענה אחרת - "לא פלוג". הנה, בגמרתנו מבואר שאסור לקרוא גם לאור נר אשר נתלה בגובה רב, ואין אפשרות להגיע אליו ולהטותו, שכן "לא פלוג", היינו: כאשר חכמים קבעו כי אסור לקרוא לאור הנר, הם לא הותירו פרצות בגזירתם למקרים מסויימים אשר בהם החשש סולק באמצעים שונים. אסור לקרוא לאור הנר. בכל מקרה. ממילא, טען החזון איש, ופוסקים נוספים, אין אפשרות להתיר לקרוא לאור החשמל, שהרי "לא פלוג".

ברם, כאמור, דעת המשנה ברורה ויתר הפוסקים, שלא כדבריו, מפני שנורת חשמל אינה כלולה ב"לא פלוג", היא אינה נר שנתלה בגובה רב, היא אינה נר כלל, זהו סוג חדש של חפץ שמפיק אור, ומעולם הוא לא נכלל בגזירת חכמים.

שימוש בגנרטור בשבת קודש: נסיים בשאלת הגנרטור. כידוע, יהודים רבים נמנעים משימוש בשבת בחשמל המיוצר על ידי חברת החשמל, שכן, הפעלת תחנות הכח בשבת, נעשית על ידי יהודים המחללים את השבת, לצערנו הרב. עקב כך נפוץ השימוש בגנרטורים קהילתיים, המספקים אור בשבת לבני הקהילה. כיום מוקמים גנרטורים עצמתיים, משוכללים ושקטים, המספקים אור לתושבים רבים. לפני שנים הועלתה שאלה, אם לא קיים חשש "שמא יטה" על אורו של הגנרטור. באותן שנים, הגנרטורים היו קטנים, פרטיים, ופעמים שהגנרטורים בעצמם שבתו בשבת. לפיכך נשאלה השאלה, אם מותר לקרוא לאור חשמל זה, שהרי יש לחשוש שהמנוע יחדל לפתע מפעולתו והקורא שנותר בחשיכה יאוך לתקנו ולהחזירו לחיים. שמא יטה.

הגאון רבי בנימין זילבר זצ"ל ("אז נדברו" ח"ז סי' א') הסביר, כי גזירת חכמים עוסקת בנר אשר מטבעו נוטה להחלש, ואפשר להטותו בקלות, תוך כדי קריאה וכדומה, בהיסח הדעת, אולם, הואיל והקלקול במנועים אינו מצוי ביותר, ותיקונו הוא על ידי כלי מלאכה ולא בהיסח הדעת, אין כל עילה למניעת השימוש בו.

דף י/ב ולא יקרא לאור הנר שמא יטה

קריאה בליל שבת לאור נרות שעווה - מותרת?

השימוש הנפוץ במנורות חשמל בשבת קודש, נראה פשוט כל כך, עד שהעובדה כי קיים על כך נידון נרחב בפוסקים מעוררת השתאות. אולם, לומדי הדף היומי מבינים בוודאי, כי הנידון

משתלשל ויורד ממשנתנו האומרת: "לא יקרא לאור הנר", דרך נרות שעווה, עבור דרך הפתילות וכלה במנורות חשמל לסוגיהן.

בימי חז"ל האירו את החשיכה עם נרות. לא הרי נרות שלנו כנרות שלהם. פתילה שהונחה בצלוחית שמן והובערה, היא הנר של משנתנו. חכמים חששו, כי אדם אשר יקרא בשבת לאור הנר, יטה את הצלוחית לקראת כליו השמן, כדי ששאריות השמן יקוו סביב הפתילה ויעניקו לה מספר דקות אור נוספות. העושה כן עובר על איסור מבעיר, ומשום כך חז"ל אסרו לקרוא לאור הנר ולעשות לאורו פעולות נוספות הדורשות עיון. לאחר שנים הסתפק ההגהות אשר"י (סי' כ"ז והובא ב"בית יוסף" או"ח סי' רע"ה), מה דינם של נרות שעווה, אשר חשש 'שמא יטה' אינו שייך בהם, מפני שחומר הבעירה מוצק ואין ניתן להרבות את עוצמת האור באמצעות הטיית הנר. ה"בית יוסף" מסיק, כי גם נרות השעווה אסורים, מפני שיש לחשוש שמא הקורא ימחוט את הפתילה ויקצצנה.

הכרעתו של ה"בית יוסף" נידונה בספרי הפוסקים משני היבטים. ה"ב"ח (שם) טען, כי יש להבדיל בין הנר של משנתנו לנר השעווה, שכן, תקנת חכמים היתה "שמא יטה", ובנרות אלו החשש הוא "שמא ימחוט", ואין אנו יכולים להוסיף על תקנת חכמים. לבד מזאת, ה"ט"ז תמה, כי מדובר בחששות שונים לחלוטין. "שמא יטה" הוא חשש שמא הקורא לאור הנר יטהו ויעבור על איסור 'מבעיר', ואילו "שמא ימחוט" הוא חשש שמא הקורא ימחוט את הפתילה ויכבה את האש, ואין לנו אלא חשש חכמים לאיסור בעירה, ואילו לאיסור כיבוי הם לא חששו.

בעל ה"ערוך השולחן" (שם ס"ק ז') מסביר את דברי ה"בית יוסף", כי מחיטת הפתילה גורמת להבערת חלקה התחתון, ופעולה זו נכללת בחשש חכמים "שמא יטה". בעל ה"אליהו רבה" (שם) הוסיף וכתב, כי חשש "שמא יטה" בכבודו ובעצמו שייך בנרות שעווה, שהקורא עלול להטות את הנר כדי שהשעווה המותכת תיקווה במרכז הנר ולא תיגר ממנו והלאה.

ה"משנה ברורה" (שם ס"ק ד') הורה להלכה, כי מותר לקרוא לאור הנרות בני ימינו, לאחר שבמהלך השנים תעשיית הנרות השתכללה, הנרות מפיקים אור בהיר ויציב ללא כל התערבות האדם, ואין חשש על נרות אלו, שעליהם ועל שכמותם לא נתקנה התקנה, מפני שאין צורך להטותם, וגם חשש "שמא ימחוט" לא שייך בהם.

זהירותו המופלגת של ה"חפץ חיים" זצ"ל: עם זאת, מעניין לציין, כי בספר "החפץ חיים ופעליו" מאת הרב ישר זצ"ל (כרך א' עמ' ר"ז), מובאת עדות, כי אף על פי שרבינו בעל ה"משנה ברורה" פסק כי מותר לקרוא בשבת לאור נרות של ימינו, הוא החמיר לעצמו, ופעם ראוהו לבילל שבת יושב ולומד גמרא בעיון לאור הנרות כאשר ידיו קשורות זו לזו במגבת.

את מסחרך אל העיר, שם נחוצים בגדי משי רבים, שם תשיג קונים רבים; בעיירה אין חפץ למוצרים כאלו. לא כאן מקומך.
חז"ל אמרו (במ"ק כח/א) שמיתת צדיקים מכפרת. ברם, לא היה צורך לכפר על קומרוב שעוונותיה מועטין. לפיכך הביאו הקב"ה כאן לזמושץ שעוונותיה מרובים וצעירה מקצצים בנטיעות כדי לכפר עליה במות צדיק גדול כזה...

דף יב/א שבת היא מלזעוק

הזעקה הגדולה ביותר

מכאן אמר הרבי מקוצק זיע"א:

כאשר אדם מעוניין לזעוק ואינו יכול, זו הזעקה הגדולה ביותר...
אין לך זעקה גדולה מהשתיקה... ("אהל תורה").

אמפיטמ

**צא ולמד
מה זו גמרא מושלמת**

בשורה ללומדי הדף היומי! הגמרא המושלמת ללימוד בחשק **בהוצאת עוז והדר ומאורות הדף היומי**

- רקע מיוחד שמקל על הקריאה ומונע כאבי עיניים
- מנוקד ומפוסק בדיוק ובשלמות
- הדגשות לסימון תחילת עניין בגמרא, ברש"י ובתוספות
- כולל פירוש מאורות ההלכה
- עם משניות זדעים וטהרות מבוארות

להשיג בחנויות הספרים ובטלפון: 1-800-22-55-66

אמפיטמ

**גומרים ש"ס
ב-5 דקות ליום,
זוכים בשפע גדול**

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי שליט"א
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינם התקשר עכשיו: *3764

לעילוי נשמת
הר"ר ישראל מרגלית ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע כ"ב באדר א' תשס"ה
תנצב"ה
הונצה ע"י ידידינו
הר"ר יעקב מרגלית ומשפ' שיחיו - פרדס חנה

לעילוי נשמת
הרה"צ ר' יעקב מרדכי מרקוביץ ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ח"י באדר ב' תשכ"ז
תנצב"ה
הונצה ע"י בנו ידידינו
הר"ר צבי מרקוביץ ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **שאשא מלכה ג'ייקובס** ע"ה
בת הרב מנחם מנדל דסקל ז"ל
נלב"ע כ"ג באדר א' תשס"ה
תנצב"ה
הונצה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **שלמה לוי** ז"ל בן לוי ז"ל
ובנו **יאיר לוי** ב"ר שלמה ז"ל
נלב"ע י"ט באדר תשע"ב **תנצב"ה**
הונצה ע"י המשפחה שיחיו